

FÖRFATTARFÖRBUNDET OM BIBLIOTEK OCH LÄSFRÄMJANDE

Författarförbundet kräver att biblioteken – folkbiblioteken (inklusive arbetsplats- och sjukhusbiblioteken) och skolbiblioteken – inte försvagas på grund av svåra ekonomiska tider utan förstärks istället. Författarförbundet vill se frikostigt tillgängliga, välutrustade och välbemannade bibliotek – det är en investering i framtiden.

Bibliotek – samlad kunskap

Författarförbundets bibliotekspolicy från 2006 tar sin utgångspunkt i UNESCO:s folkbiblioteksmanifest. Där slås det fast att folkbiblioteken är till för alla oavsett ålder, språk, nationalitet, religion eller samhällsklass och att folkbibliotekens huvuduppgifter är att verka för läskunnighet, information, utbildning och kultur. Folkbiblioteken stärker informations- och yttrandefriheten och är en förutsättning för demokratin.

Författarförbundet verkar för att garantera den basverksamhet som folkbiblioteken bedriver samt för en likvärdig biblioteksstandard i hela landet. Författarförbundet arbetar också för att utveckla skolbibliotek, sjukhusbibliotek och arbetsplatsbibliotek.

Författarförbundet kräver att:

- **lagstiftningen inom biblioteksområdet förstärks,**
- **att en nationell bibliotekspolitik etableras,**
- **att det på varje skolenhet inrättas ett välutrustat bibliotek, bemannat med kompetent personal,**
- **att boken, litteraturen och läsandet också i fortsättningen ska stå i centrum för bibliotekens verksamhet,**
- **att de läsfrämjande åtgärderna, t ex genom arbetsplatsbibliotek, prioriteras i folkbibliotekens åtaganden.**

Författarförbundet ser behovet av en tydlig bibliotekslag som sätter som mål att främja minskade standardskillnader mellan biblioteken.

Författarförbundet vill se att folk- och skolbiblioteken tillvaratas som en central kraft i varje nationsomfattande läs- och litteraturprojekt. Genom att skolbarn regelbundet under sin skoltid får besöka biblioteket grundläggs inte bara en vana för biblioteksanvändning, att söka kunskap och läsoplevelser, utan uppmuntras också en vilja att ta del av det som det demokratiska samhället kan erbjuda.

Författarförbundet kommer att verka för att Skollagens föreskrift om obligatoriska skolbibliotek också leder till upprättandet av välutrustade skolbibliotek på alla skolor, bemannade med professionell personal, tillgängliga under hela skoldagen och med en klart uttalad uppgift i det pedagogiska programmet.

Författarförbundet anser att det är angeläget att säkerställa inrättandet av en särskild kulturpolitisk enhet inom Kungliga biblioteket med ansvar för samordnings- och utvecklingsfrågor som gäller hela biblioteksområdet. Enheten bör ha stor självständighet, vilket kan bli en kraftsamling för folk- och skolbibliotek och deras uppgifter för litteratur och läsande.

Utöver åtgärder för biblioteken ser Författarförbundet ett tydligt behov av ett oberoende, nationellt institut för inhemsk och översatt litteratur, läsande och litterär gestaltning vars uppgift bl a bör vara att på olika sätt stödja skolor, elever och lärare. Exempel på liknande institut/centrum finns i olika delar av världen, *Centre National Du Livre* i Frankrike, *Centre for the Book* i Sydafrika, *Centre for Book Culture* i USA och *National Book Centre i Rumänien* – för att nämna några stycken.

Skolbiblioteken

Författarförbundet ser ett tydligt behov av ökade insatser för att stimulera skolbibliotekens uppgift som skolans pedagogiska centrum. Författarförbundet anser att det kan göras genom att:

- säkerställa den professionella kompetensen inom framtidens skolbibliotek genom att skapa en särskild utbildning för skol- och lärarbibliotekarier. Det kan gärna åstadkommas genom ett samarbete mellan lärarutbildningen och biblioteksutbildningen.
- tydligt uttala att skolbiblioteket är en resurs för skolans hela kunskapsuppdrag vilket bör inbegripa litteratur och läsfrämjande åtgärder inom skolans alla kunskapsområden.
- öka insatserna för skolbiblioteken även inom folkhögskolorna.

Skolbiblioteken behöver inlemmas i ett nationellt perspektiv och stå i relation till övrig biblioteksutveckling och bibliotekspolitik vilket bör rymmas inom Kungliga bibliotekets uppdrag. Även folkhögskolornas bibliotek bör beaktas.

Författarförbundet anser att ett förtydligande av begreppet skolbibliotek behövs. En tydlig definition underlättar arbetet för lokala politiker, skolledare liksom för Skolverket och Skolinspektionen. Författarförbundet föreslår den precisering Skolverket sedan tidigare presenterat:

”Med skolbibliotek avser Skolverket en gemensam och ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande med hjälp av kompetent personal. Skolbiblioteket är en del av skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande.”

Uppsökande biblioteksverksamhet

Författarförbundet ser med tilltagande oro att klyftan mellan dem som använder biblioteken – och därmed har tillgång till en enorm uppsättning informations- och kunskapsinstrument – och dem som inte gör det, på nytt växer. Det märks tydligt t ex i de läsvaneundersökningar som regelbundet görs och som genomgående visar att bristande läsvana karakteriserar många grupper inom de samhällsskikt där utbildning och umgänge med litteratur är en stor bristvara.

Författarförbundet anser att det är ytterst angeläget att läsfrämjande insatser för vuxna – bl a genom folkbiblioteken – får en framträdande plats i en modern, aktiv litteraturpolitik.

Att bedriva sin verksamhet utanför bibliotekets lokaler, att flytta ut biblioteket i samhället, dvs. att arbeta uppsökande, utgjorde en betydande del av folkbibliotekens modernisering under 1960- och -70-talen. I början av 1970-talet hade alla kriminalvårdsanstalter biblioteksservice, hälften av kommunerna bedrev Boken-kommer-verksamhet, på 58 procent av vårdinstitutioner av olika slag fanns ett bibliotek, det fanns 355 sjukhusbibliotek i landet och ett stort antal kommuner startade arbetsplatsbibliotek.

Och inte minst började barnbibliotekarierna driva ett arbete utanför biblioteket. På förskolor, barnvårdscentraler, fritidsgårdar och andra platser där barn (och deras föräldrar) kan träffas i en egen miljö upprättade biblioteken regelbundna besök och lämnade bokdepositioner, gav boktips och lässtimulans. Denna del av det uppsökande arbetet skulle snabbt visa sig vara den mest genomslagskraftiga och uthålliga.

Den bibliotekspolitiska ambition som generellt låg till grund för bibliotekens uppsökande verksamhet kunde uttryckas som att biblioteken skulle se som en viktig uppgift – den viktigaste hävdade många – att prioritera de grupper som normalt inte använde sig av biblioteket framför de grupper för vilka servicen var avpassad. Tanken var ingen mindre än att genom att skapa och vidmakthålla sådana kontaktytor skulle biblioteken kunna medverka till att fler kunde delta i samtal och möten och därmed bidra till demokratins utveckling. Att bedriva bibliotek på arbetsplatser var en av de främsta landvinningar folkbiblioteken gjorde under den här perioden.

Bilden ser helt annorlunda ut i dag. Av den uppsökande verksamheten idag är det barnbibliotekens arbete inom det område som blivit en fast etablerad del av folkbibliotekens dagliga arbete i landet. För övriga är det inte så. Under trycket av de senaste decenniernas stora omvärldsförändringar – med bl a hårda ekonomiska åtstramningar i kommunerna, organisatoriska omvälvningar, omkastningar av politisk fokus, en oerhört förändrad mediemarknad med åtföljande ändrade medievanor – har den uppsökande verksamheten inom folkbiblioteken sjunkit tillbaka till en situation som påminner om den som rådde före 1970-talet.

Läsfrämjande verksamhet för läsovana grupper

Författarförbundet anser att läsfrämjande insatser måste få ett varaktigt ekonomiskt stöd och att KIA-medlen (medel för Kultur i arbetslivet) bör ersättas av ett långsiktigt stöd till läsfrämjande insatser för läsovana grupper i syfte att möjliggöra att verksamheten strategiskt kan planeras för och byggas ut.

Författarförbundet vill visa på de goda erfarenheter som finns av arbetsplatsbibliotek. En uppskattning ger vid handen att det idag finns ca 1 300 fackliga bibliotek. Ett exempel är de sk vägkrogsbiblioteken (för närvarande 11 stycken). Ett annat exempel är den läsfrämjande verksamhet som bedrivs genom LO:s grupp för läsfrämjande åtgärder (där Författarförbundet medverkar). LO-gruppen har byggt upp arbetsplatsbibliotek med arbetsplatsombud, arrangerat tvärfackliga bokombudsutbildningar över hela landet samt övertagit administrationen av ansökningarna och utbetalningarna till arbetsplatser och fackklubbar.

När det gäller arbetsplatsbibliotek har tyvärr majoriteten av kommunerna lagt ner den verksamhet som räknas till bibliotekens uppsökande verksamhet.

Erfarenheterna från de läsfrämjande insatserna för LO-medlemmar har tydligt visat att:

- böcker till utlån ska finnas på arbetsplatsen (dagem och Barnvårdscentral är också viktiga utlåningsstationer),
- aktiva bokombud, dvs. arbetskamrater som introducerar böcker är de bästa bokförmedlarna, eller andra som man har förtroende för,
- böckerna inte ska vara uttrangerade, dvs. sådana som biblioteket gallrat ut och skänkt, och
- en blandning av skön-, fack- och barnlitteratur ska finnas tillgänglig.

Författarförbundet anser att argumentet att läsovana lika gärna kan uppsöka folkbiblioteken och t ex delta i bokcirklar dessvärre inte har verklighetsanknytning. Folkbibliotekens verksamhet, bokcirklar, författar- och översättarbesök i skolan m m – alla åtgärder för läsande är behövliga, men för läsovana vuxna är arbetsplatsbiblioteken avgörande. Undersökningar har visat att många läsovana aldrig besöker bibliotek och känner sig främmande där. I de Läs-för-mig-pappa-grupper som i ca 12 års tid har utbildat pappor att läsa för sina barn har en över-vägande majoritet aldrig satt sin fot på ett bibliotek, ändå har de blivit läsare som vuxna genom en kort kurs. Det har visat sig att många av papporna blir bokombud och vill hjälpa sina arbetskamrater att hitta vägen till boken.